

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-21>

**ASSESSMENT OF THE POSSIBILITIES OF LEGAL SUPPORT
FOR THE ESTABLISHMENT OF THE IDEOLOGY OF SOCIAL
JUSTICE IN SOCIETY USING THE CONCLUSIONS
OF SCIENTIFIC SCHOOLS OF THE ECONOMIC
AND LEGAL PROFILE AND POST-WAR FACTORS**

**ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УТВЕРДЖЕННЯ ІДЕОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ
В СУСПІЛЬСТВІ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ВИСНОВКІВ
НАУКОВИХ ШКІЛ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО ПРОФІЛЮ
ТА ПОВОЄННИХ ЧИННИКІВ**

Mishchenko V. S.

*PhD, Researcher of the Department
of Modernization
of Economic Law and Legislation
State organization "V. Mamutov
Institute of Economic and Legal
Research of the National Academy
of Sciences of Ukraine"
Kyiv, Ukraine*

Мищенко В. С.

*кандидат юридичних наук,
науковий співробітник відділу
проблем модернізації
господарського права та
законодавства
Державна установа «Інститут
економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

Сьогоднішня ситуація в країні вимагає вирішення нових задач пов'язаних із повоєнною відбудовою. Від того, які концепції соціальної справедливості будуть покладені в основу державної ідеології соціальної справедливості залежатиме те, які рішення будуть прийматися, та як буде будуватися стратегія та тактика повоєнної відбудови. З огляду на це, актуальним вбачається дослідження оцінки можливостей правового забезпечення утвердження ідеології соціальної справедливості із використанням висновків наукових шкіл економіко-правового профілю.

У науковій літературі розглядаються різні аспекти соціальної справедливості. У різні історичні періоди в кожній людській спільноті формувалося своє уявлення про справедливість, яке відображало суспільну й індивідуальну потребу у погоджених правилах взаємодії у

сфері розподілу суспільних благ, прав і обов'язків суб'єктів по відношенню один до одного.

Систематизуючи теоретичні підходи до визначення справедливості в економічній сфері, можна виділити декілька основних напрямів її розуміння економістами-теоретиками. При цьому застосування зазначених підходів у визначенні стратегічних та тактичних кроків у процесі повоєнної відбудови країни матиме різний результат. Отже, якою має бути нова Україна? Чи є шанс на розбудову суспільства на засадах солідарності, справедливості і сталого розвитку?

Попит на справедливість існує у всіх видах суспільних відносин – як відносинах кооперації, так і у відносинах конкуренції, оскільки при цьому виявляються протилежні інтереси та обов'язки. Тому об'єктивною умовою виникнення питання щодо справедливості є наявність спору чи конфлікту [1, с. 36]. Тому розглянемо, які аспекти повоєнного відновлення економіки стикаються з питанням справедливості.

4 липня 2022 року на конференції у швейцарському Лугано було презентовано план післявоєнного відновлення України. Учасники процесу особливо наголосили на тому, що успіх роботи з відновлення залежатиме від таких факторів як «чесність, прозорість і підзвітність». Вони підкреслюють «важливість справедливого та прозорого фінансування, кредитування та запозичення у відповідності з міжнародними правилами, стандартами та визнаними принципами» [2].

Таким чином, післявоєнна відбудова країни має здійснюватися на засадах сталості та справедливості. При цьому, підходи до визначення поняття «справедливість», а також до механізмів справедливого розподілу по-різному вбачаються прихильникам різних політичних доктрин. Наявність різних, часто протилежних один одному підходів робить неможливим їх застосування в умовах сьогодення.

Утвердження ідеології соціальної справедливості в суспільстві на засадах правового регулювання економіки базуватиметься на здобутках наукових шкіл економіко-правового профілю. Зокрема, прихильники егалітаристської концепції вважають справедливим зрівняльний розподіл доходів, тобто коли всі члени суспільства отримують рівні блага. Відповідно до утилітарного підходу головним завданням держави є забезпечення найбільшого щастя для можливо більшої кількості членів суспільства. Одержувати при цьому більшу частку суспільного багатства повинний той, хто здатний у більшій мірі одержати корисність. Таким чином, загальна корисність максимізується не у випадку рівного розподілу багатства між членами суспільства, а в

результаті пропорційного (відповідно до різних функцій корисності) його розподілу [3].

Дж. Ролз, автор «Теорії справедливості», відійшов від утилітаристського принципу, та вважає, що принципами соціальної справедливості можуть бути тільки ті, які приймуть вільні та раціональні індивіди як основу свого об'єднання у суспільство в умовах «вихідного положення». Вчений розуміє під цим положенням певний розумовий експеримент, в якому людина повинна обрати принцип справедливості для суспільства, не знаючи, яке б положення могла сама у ньому зайняти [4]. Тим самим, через універсалізацію поведінки шляхом гіпотетичної зміни ролей, віднаходяться такі принципи для справедливості, з якими б погодилися всі розумні люди. Ідея Дж. Ролза полягала не просто в тому, щоб допомагати тим, хто втрачає через випадковості або нещастя, а в тому, щоб поставити всіх суб'єктів у рівне положення, в якому б вони могли управляти своїми власними справами і приймати участь у соціальній кооперації за рівних умов [3]. В сучасне розуміння соціальної справедливості вагомий внесок вніс Р. Дворкін, який здійснив переміщення уваги з результатів на можливості, зосередженість на особистій відповідальності і зусиллях самої людини у її прагненні досягти певних результатів, включаючи добробут. Окрім цього, цей автор довів необхідність досягнення легітимності певної концепції соціальної справедливості [5].

Розглядаючи зазначені наукові підходи з позиції повоєнного відновлення України варто відзначити як окреслені проблемні питання можуть бути вирішені відповідно до тієї чи іншої концепції соціальної справедливості. Зокрема, ліберали виходять із загальної концепції гідного людського життя. Навіть найменш захищені категорії населення мають отримувати соціальний пакет, який забезпечуватиме гідне існування. Це не значить, що ці категорії людей мають процвітати та жити за рахунок інших, проте вони мають отримувати гідний мінімум, однак такий мінімум Україна визначає досить низько, за порогом гідності.

Майкл Сендел підкреслює необхідність суспільної дискусії у випадках, коли зіштовхуються цінності різного порядку. Він задається питанням – що є більш важливим: цінності ринку, переваги для своїх громадян чи цінності загальноєвропейського порядку? Майкл Сендел наголошує, що питання справедливості досить складні, тому потрібно вміти їх обговорювати [6]. Суспільна дискусія дуже потрібна – політики часто маніпулюють, у еліт свої інтереси. На його думку, справжня справедливість являє собою баланс між незалежністю, справедливими цінами для громадян та економічними інтересами певних груп, а тому

ситуація, в якій робиться акцент на чомусь одному – це несправедливість. З огляду на цей підхід, у питаннях повоєнного відновлення України варто наголосити, що політики, які сьогодні прийматимуть рішення з відбудови, мають визначити, які саме цінності знаходяться у центрі.

Окремо слід розглянути питання свободи ринку у зазначених концепціях. Свобода ринку має бути обмежена мораллю. Солідарність суспільства полягає у тому, що недопустимо використовувати війну в ринкових цілях.

Таким чином, утвердження ідеології соціальної справедливості в суспільстві та впровадження зазначених принципів у чинне законодавство стане важливим кроком у післявоєнній відбудові країни. Формування плану відбудови України потребує уважного врахування усіх аспектів, у тому числі наукових здобутків економіко-правового спрямування, оскільки від цього залежить подальший розвиток суспільства.

Література:

1. Хёффе Отфрид. Справедливость: Философское введение. Пер. с нем. О. В. Кильдюшова под ред. Т. А. Дмитриева. М.: Практис, 2007. 192 с.
2. Представники влади 42-х країн підписали декларацію конференції щодо відновлення України в Луганю. Текст. URL: <https://mig.com.ua/predstavniki-vladi-42-h-krain-pidpisali-deklaraciju-konferencii-shhodo-vidnovlennja-ukraini-v-lugano-tekst/>
3. Пилипенко Г.М. Соціальна справедливість у світовій економіці: одвічний конфлікт держави і ринку. *Економічний вісник*, 2017, № 4. С. 9-15.
4. Ролз Джон. Теорія справедливості. Пер. з англ. О. Мокровольський. К: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 822 с.
5. Дворкін Роналд. Серйозний погляд на права. пер. А. Фролкін. К.: Основи, 2000. 520 с.
6. *Michael J. Sandel. Justice: What's The Right Thing To Do?* Penguin, 2010. 320p.